

“BÜYÜK KOALİSYON” YÖNETİMİNDE ALMANYA’DAKİ TÜRKİYE TARTIŞMASI

TARTIŞMANIN DURUMU – Ekim 2006

1. CDU/CSU *Büyük Koalisyonu’nun* kuruluşundan bir sene sonra Türkiye’nin AB üyeliği konusunda resmi Alman politikalarında değişiklik olmadığını söylemek mümkün.

1998’den evvel, Şansölye Helmut Kohl’un CDU/CSU ve FDP koalisyonu Türkiye’nin AB üyeliğine karşı çıkıyordu. 2004 senesinde Angela Merkel - partisinin de tercihi olan -Türkiye için imtiyazlı ortaklık seçeneği için lobi yapıyordu. Sonbahar 2005’den beri Almanya Şansölye Merkel liderliğinde Hristiyan Demokratlar (CDU/CSU) ve Sosyal Demokratlar (SPD)’dan oluşan büyük koalisyon tarafından yönetiliyor.

Kimileri Şansölye Schröder başkanlığındaki SPD/Yeşiller koalisyonunun ayrılmasıyla Almanya’nın Türkiye’ye yönelik siyasetlerinde bir değişim yaşanmasını bekledi. Fakat şimdiye kadar bu olmadı.

Politikalarda değişim yaşanmamasının üç sebebi var:

- Açık ara en olumsuz yaklaşıma sahip kıdemli Hristiyan Demokrat olan CSU’nun parti lideri Edmund Stoiber, Ekim 2005’te son anda Berlin’de önemli bir bakanlığın başına geçmemeye karar verdi; Bavyera’nın Eyalet Başkanı olarak görevine devam etti. O zamandan beri Stoiber Türkiye’nin üyeliğine muhalefetini her zamankinden daha da açık sözlü ve dobra dobra dile getirdi. Fakat Berlin’de geliştirilen siyasetlere etkisi az oldu. Angela Merkel, Stoiber’in Türkiye konusunu popülist bir şekilde gündeme getirme eğilimini benimsemedi. Hatta sonbahar 2005’teki seçimlerden sonra CDU’nun gençlik kollarına yaptığı bir sunumda Stoiber, kendisinin Türkiye’nin üyeliği konusunda duygusal (tahrik edici) bir seçim kampanyası yürütmeye önerisine Angela Merkel’in katılmamış olduğunu açıkladı.
- Angela Merkel’in Türkiye hakkında duruşu da, genel olarak genişlemeye olan yaklaşımı da istikrarlı olmuştur; kısaca kendisinin *pacta sunt servanda*’yı savunduğu söylenebilir. Eylül 2006’da Merkel şöyle bir açıklama yaptı:

“Türkiye’ye, evvelki bir Alman hükümeti tarafından AB katılım müzakereleri

sözü verildi ve bu sebepten ötürü bugün bu müzakereler sürdürülüyor... Müzakereler açık uçlu, fakat adil bir şekilde yürütülüyor. CDU ve şahsen ben Türkiye ile imtiyazlı ortaklığı tercih ederdik, fakat güvenilir bir ortak olmaya devam ediyoruz.”¹

“AB üyeliği konusunda Balkan’ların ötesinde yeni sözler verilmemeli. Bu sert bir ifade. Fakat son genişlemelerin ışığında, şimdi AB entegrasyonunun tamamlanmasına öncelikli olarak odaklanmamız lazım... Romanya, Bulgaristan, Hırvatistan ve Türkiye ile müzakerelerde kriterlere uyuluyor olması kilit önemde”²

- c. SPD’nin hükümet içindeki nüfuzu halen kuvvetli ve SPD’nin Türkiye konusunda duruşu bugüne kadar devamlılık arzetti. Parti’nin 2005 yılından beri dört farklı liderinin olmuş olmasına rağmen (Gerhard Schröder, Franz Müntefering, Platzeck ve Beck) Schröder’in benimsediği Türkiye yanlısı pozisyon resmi parti politikası olarak muhafaza edildi.

Eylül 2006’da SPD parti lideri Kurt Beck uyardı:

“Türkiye’nin AB üyeliği yoluna bugün kapıyı kapatmak büyük bir hata olur. Daha düşük düzeyli bir üyelik uygun bir teklif olmaz.”³

Uzun bir süre boyunca Schröder’in en güvendiği danışman olan Alman dışişleri bakanı Frank-Walter Steinmeir (SPD), hükümet siyasetini devamlılığa dayalı olarak tarif etti. Bu konuda yakın geçmişte şöyle bir iddiası oldu:

“Türkiye’nin adil müzakerelere hakkı var... Türkiye’nin uzun vadede Avrupa değerlerine kendisini adayıp adamayacağı kilit bir soru. Türkiye, kendi içinde bir mücadele yaşıyorsa da Avrupa yolunda ilerliyor. Uzun vadede 30 üyeli bir AB halen bir olasılık.”⁴

2. Bir yandan Alman hükümet politikası değişmedi, öte yandan, kamuoyundaki derin kuşkuculuk da dağılmadı. Eurobarometer kamuoyu yoklamalarına göre, Alman halkı halen Avrupa’da Türkiye’nin üyeliğine en olumsuz yaklaşanlar arasında.

Senede iki defa gerçekleştirilen *Eurobarometer* anketlerine göre Almanya’da Türkiye’ye yönelik şüpheler hala yüksek. İlkbahar 2006’da Almanya’da anketlere yanıt verenlerin yüzde 69’u Türkiye’nin Birlik’e katılımına karşı. Bu sonuçlar, Almanya’daki karşıtlığın Lüksemburg’daki Türkiye karşıtlığı ile aynı düzeyde olduğuna işaret ediyor. Türkiye’nin üyeliğine daha fazla karşı çıkan tek diğer ülke ise Avusturya (yüzde 81 karşıtlık).⁵ Fakat ilgi çekici bir nokta da, Türkiye’nin üyeliği için kış 2006’da yapılan başka bir araştırmanın bulguları ile bu araştırma karşılaştırılınca Alman muhalefetine yüzde 6 *düşmüş* olduğu.⁶

3. Avrupa tarihi ve sınırları konusunda tartışmaktan ziyade farklı tartışma konuları – mesela, Almanya’da İslam veya Türk kadınlarının durumu - Almanya ulusal gündemine oturdu ve Türkiye ile ilgili genel algılamalara etki etmekte.

¹ ZDF TV’de Angela Merkel, 28 Eylül 2006

² 10’uncu Uluslararası Bertelsmann Forumu, 22 Eylül 2006

³ Stuttgarter Zeitung, 26 Eylül 2006. Beck, SPD parlamento grubunun Avrupa seminerinde konuştu

⁴ Stuttgarter Zeitung, 26 Eylül 2006; Die Welt, 30 Eylül 2006

⁵ Avrupa Birliği Genişlemesine Yaklaşımları, Special Eurobarometer, Temmuz 2006

⁶ Standard Eurobarometer 64, Almanya Ulusal Raporu, Ocak 2006

Şaşırtıcı bir gerçek, Almanya’da 2004 senesinden evvel, çağdaş Türkiye üzerine çalışma yapan az sayıda kişinin olduğu. Almanya’nın önde gelen Türkiye uzmanlarından Heinz Krammer’in ESI’ye dediğine göre, bugün Almanya’da sadece bir avuç insan Türkiye’deki gelişmeleri yakından takip ediyor.⁷

2002 senesinin yaz aylarında Almanya’da Türkiye konusunda tartışmalarda ön plandaki insanlar Türkiye konusunda uzmanlığı olan kişiler değil, *tarihçilerdi*. (Hans-Ulrich Wehler ve Heinrich-August Winkler). Türkiye’nin farklı bir medeniyete ait olduğunu ve bu sebeple AB’ye entegre olamayacağını savundular. Kamuoyundaki tartışma ortamlarında her ikisinin çalışmalarından sık sık alıntı yapıldı, fikir mücadelelerinde bu iki kişinin çalışmaları hakim oldu.

Katılım müzakerelerinin 2005’de başlamasıyla birlikte Avrupa’nın sınırlarını tarihsel açıdan tanımlama ve Türkiye’yi bu anlamda dışlayan tartışmalar büyük ölçüde sona erdi. Değerler (Türk ve Avrupalı) ile ilgili tartışmalar hüküm sürdü; bugün, *kadın hakları aktivistleri* tarafından yürütülen tartışmalar ve göçmenlerin Almanya’ya entegrasyonu konusundaki tartışmalar ön planda.

Türkiye’ye ilgi son senelerde arttı ve çok sayıda yeni kitap yayınlandı (bir kısmını sıralamak gerekirse: Peter Raddatz: *Die türkische Gefahr. Risiken und Chancen*, 2004; Jürgen Gottschlich: *Die Türkei auf dem Weg nach Europa. Ein Land im Aufbruch*, 2004; Claus Leggewie: *Die Türkei und Europa. Die Positionen. Juli 2004*); Bassam Tibi: *Mit dem Kopftuch nach Europa, Die Türkei auf dem Weg in die Europäische Union*, 2006; Andreas Goldberg, Dirk Halm, Faruk Sen: *Die deutschen Türken*, 2005; Dilek Zapıcioğlu: *Türken und Deutsche: Nachdenken über eine Freundschaft*, 2005; Eberhard Seidel, Claudia Dantschke, Ali Yıldırım: *Politik im Namen Allahs – Der Islamismus. Eine Herausforderung für Europa; ...*). İslam’la ilgili İnternet’te platformlar ve haber bültenleri ve Türk medyasından özetler çoğaldı. (Erlangen Üniversitesi’ndeki Mathias Rohe tarafından hazırlanan www.islamedia.de; Türk kökenli Alman Parlamento üyesi Cem Özdemir tarafından çıkarılan www.oezdemir.de; vb ...).

Türkiye ile katılım müzakereleri Ekim 2005’de başladığından beri Alman hükümeti bir Entegrasyon Zirvesi’nin (Berlin, Temmuz 2006) ve bir İslam Konferansı’nın (Eylül 2006) ortak düzenleyicisi oldu. Göç ve İslam ile ilgili faaliyetler artık düşük düzeydeki görevlilerin takdirine bırakılmıyor, bizzat şansölye, büyük partilerin liderleri, işçileri bakanı ve eyalet valileri tarafından ele alınıyor.

Avrupa’nın sınırları konusunda tartışmanın yerini daha geniş bir tartışma aldı: Siyaset ve sivil toplumdaki paydaşlar entegrasyon, İslam ve Avrupa değerleri ve Türk kadınlarının durumu konuları ele alınıyor. Almanların sorduğu sorular artık şöyle: çok etnili ve farklı dinlerin olduğu bir toplumun işlemlerini nasıl sağlayabiliriz? Evrensel insan hakları nedir ve Alman Kanunları ile kültürel farklılıkları savunan yaklaşımlar arasındaki çelişki tam olarak nedir? Ev sahibi toplumun dış ülkelerden gelip yerleşen göçmenlerden beklentileri ne olabilir ve Türk göçmenler bu beklentilere karşılık vermeye yanaşıyorlar mı?

4. Almanya’da İslam ile ilgili tartışmalar İçişleri Bakanı Wolfgang Schäuble’ın (CDU) başkanlığını yaptığı Eylül 2006’daki İslam Konferansı’nın başlamasıyla yeni bir sayfaya geçti.

⁷ ESI’nin Heinz Kramer ile röportajı, 7 Temmuz 2006 Türkiye’deki Alman medya mensupları hariç tutularak Udo Steinbach, Faruk Sen, Christian Rumpf ve Bekim Agai isimleri telafüz edildi.

ESI ile röportaj yapmış insanların büyük çoğunluğu Türkiye konusundaki tartışmaları anlamak için Almanya'daki Türk azınlığı konusunu da dikkate almanın önemine vurgu yaptı.

Bu bağlamda, yakın zamanda önemli bir gelişme oldu: 28 Eylül'de Berlin'de bir *İslam Konferansı* kuruldu. Tüm bu sürece İçişleri Bakanı Wolfgang Schäuble önyak oldu ve koordinasyonu yürüttü.

Konferans toplam 30 kişiyi kapsıyor. Bunların 15'i Müslüman (10 tanesi Türk kökenli) ve 15'i de farklı kamu kuruluşlarını temsil eden ve Müslüman olmayan kişilerden oluşuyor. Hem *Kulturmuslime* (laik Müslümanlar) olarak adlandırılan grup hem de geleneksel İslami organizasyonların temsilcileri mevcut. Alman Müslümanları temsil eden Türk kökenli katılımcılar şu kişilerden oluşuyor: *Ali Kızılkaya* (Alman İslam Konseyi), *Mehmet Yılmaz* (Association of Islamic Cultural Centres), *Bekir Alboğa* (DITIB), *Ali Ertan Toprak* (Almanya'daki Alevi Topluluğu genel sekreteri) *Necla Kelek*, *Feridun Zaimoglu* ("Kanak Sprak" ve "Leyla"nın yazarı), *Seyran Ateş* (Berlin, avukat), *Kenan Kolat* (Almanya'daki Türk Toplumu), *Ezhar Cezairli* (Secular and Laic citizens from Muslim countries in Hessen), *Havva Yakkar* (öğretmen).

Çok iddialı bir amaçları var: Almanya'da çoğunluk nüfus ve İslam arasındaki iç ilişkileri ele almak ve sürecin sonunda Alman Müslümanları temsil eden resmi bir temsilcilik kurmak. Gelecek iki yıl boyunca üç çalışma grubu – “Alman sosyal düzeni ve değerler üzerinde fikir birliği”, “Din ve Anayasal anlayış sorusu” ve “ Bir köprü olarak ekonomi ve medya”-okullarda başörtüsü veya Müslüman kızların yüzme derslerine zorunlu katılımı gibi hassas konular üzerinde çalışacak. Kamu okullarında İslami din eğitimi müfredatı, imam eğitimi için kurallar ve imamların Almanya'yı tanımasını (ve ideal olarak Almanca konuşmalarını) sağlamak gibi konular da tartışılacak.

Ana amaç ise İslam'a Hristiyanlık ve Yahudilik gibi dinlerle eşit bir statü kazandırmak. Bu süreç, Almanya'daki 3.5 milyon Müslüman (yüzde 80'i Türk Kökenli) ile Alman devleti arasında yeni bir *Sosyal Kontrat* oluşmasını hedefliyor.

Avrupa Entegrasyon Merkezi (European Centre for Integration)'nin Genel Sekreteri Badr Mohammed, bu konferansın başlamasıyla ilgili şöyle dedi: “Federal Hükümet bizimle iletişim kurdu. Şimdi biz Müslümanların da bir şeyler yapma zamanıdır.” Wolfgang Schäuble ise amacı bu şekilde tanımladı: “bizler aydın bir ülkede aydın Müslümanlar istiyoruz.” Düğmesine en üst düzeyde basılan ve etraflıca tartışılan bu süreç, Ditib için (ve bu nedenle Diyanet için) yapıcı bir rol fırsatı yaratıyor.

Bu süreç yerli bir Alman fikir mücadelesi olmasına rağmen, Türkiye'nin aydın bir Avrupalı Müslüman toplumu kurma mücadelesini ve başarısını vurgulama fırsatı veriyor. Türkiye Almanya'daki bu gayreti nasıl destekleyebileceğini tanımlayabilir.

İslam Konferansı'nın ardından aynı derecede yüksek düzeyli olan Entegrasyon Zirvesi Şansölye Merkel tarafından 14 Temmuz 2006 tarihinde yönetildi. Alman hükümetinin bir mensubunun işaret ettiği gibi, bu da Almanya için çok dinli, çok etnili olma gerçeği ile yüzleşme yolunda “neredeyse tarihi bir gün” idi.⁸

⁸ Sueddeutsche Zeitung, 15 Temmuz 2006.

5. Kamuoyunda tartışılan konular arasında Türkiye toplumu ve Avrupa değerlerine uygunluğu hakkında diğer bütün tartışmaları gölgeleyen bir konu var: Almanya'daki (Türk) kadınlara karşı şiddet.

Bu tartışmayı tetikleyen olaylardan biri Berlin'de 7 Şubat 2005'de gerçekleşen olağandışı ve çok tartışılan bir namus cinayeti idi, Hatın Sürücü'nün cinayeti. Bu olay medyada geniş yankı buldu. 1996 senesinden beri en az 45 kişinin benzer suçlardan mağdur olduğuna işaret edildi. Bir günlük gazete Şubat 2005'de şöyle bir ifadeye yer verdi:

“Son 5 senede İslam'ın kadınlara karşı düşmanca ve saldırgan olduğunu düşünen Almanlar beşe katlandı, bugün bu görüş yüzde 93'lerde. Özellikle Alman kadınlar bu konuda ikna olmuş durumda.”⁹

“İmamlar niye bu işe sessiz kalıyor?” diye soruldu.¹⁰ Tüm ulusal gazetelerde uzun makaleler yayınlandı, Almanya'nın birçok köşesinde tartışma ortamları düzenlendi ve ülkenin her yerinde kadın kuruluşları gösteriler düzenledi. Bu tartışma kısa sürede Türkiye üzerine yapılan fikir alışverişlerine yansdı, görüşleri etkiledi. Bir yazarın ifade ettiği şekliyle:

“Türkiye'nin doğusunda bireylerin önemsiz olduğu sosyal yapılanmalar bulunuyor.”¹¹

Bir başka yazar ise bu ulusal tartışmaların sonucu olarak “Müslüman, Türk ve Kürt ailenin Alman kamuoyu gözünde gitgide bir suç birliği gibi” görüldüğünü söyledi.¹² Bu algılamının kalbinde kadının rolü meselesi var:

“Müslümanlar, eski çağlardan kalma kadın imajını en azından tartışmaya açmalılar. Zorunlu evlilikler ve namus cinayetlerinin İslam tarafından tasvip edilmediğini söylemek yeterli değildir.”¹³

Bu konuda birçok kitap ulusal en-çok-satanlar listesine girdi. Serap Cileli'nin Almanya'daki Türk kadınlarının "özgür bir toplumun ortasında köle gibi" yetiştirildiklerini aktardığı *Wir sind eure Tochter, nicht eure Ehre* (Biz Sizin Kızlarımızız, namusunuz değil!) bu kitapların arasında.¹⁴ Bir de Sonja Fatma Blaeser'in Hennamond adlı biyografisini örnek gösterebiliriz.

2005 yılında *Die Friemde Braut*'u yayımlayan Necla Kelek konuyu inceleyen en önemli ve tanınmış yazar. Alman Kadın Yurttaşlar Derneği'nin (German Female Citizen's Association) 2005'te Yılın Kadını seçtiği, kadın hakları savunucusu Berlin'li avukat Seyran Ateş dikkat çekenler arasında.

Kadınlara karşı uygulanan şiddet konusunda ortak çaba gösterilmesi amacıyla Almanya ve Türkiye arasında bilgi ve tecrübe alışverişi yapılıyor. Bu bağlamda, TBMM'den Fatma Şahin'in 2006 Baharındaki Almanya ziyaretleri önemli yankı buldu. Ancak yine de Türk kadınlarının içinde buldukları durumun daha farklı anlatılması hem gerekli hem de imkan dahilinde. Almanya'da süren tartışmalar göz önüne alınırsa, Türk kültürü ve toplumu ile ilgili

⁹ Die Welt, 20 Şubat 2005.

¹⁰ Die Welt, 21 Şubat 2005.

¹¹ Hamburger Abendblatt, 16 Eylül 2005.

¹² Die Welt, 18 Nisan 2006.

¹³ Zafer Senocak, 18 Nisan 2006

¹⁴ Hamburger Abendblatt, 8 Temmuz 2006.

algılamaların iyileştirilmesi hususunda, kadın konusu kadar simgesel değere haiz başka bir konu bulmak zor görünüyor.